

de **OP**STAP

kunsteducatie ● talentontwikkeling ● participatie ►

Jaarverslag 2016

Woord vooraf van het bestuur

Na het turbulente overgangsjaar 2015, van CIZ naar WMO, zijn we in 2016 op administratief gebied in wat rustiger vaarwater terecht gekomen. Wat in 2015 in gang is gezet is in het jaar 2016 structureel uitgewerkt, zoals de RIS registratie en de eisen waaraan De Opstap moet voldoen conform het Inkoopdocument WMO. Doel is om het overzicht over de administratie terug te krijgen en routine op te bouwen. Nieuw is dat de gemeente voor De Opstap een accountantscontrole vereist. De accountantscontrole over het jaar 2016 vond in april plaats. Daarnaast werd in opdracht van de gemeente in december een materiële controle 2016 WMO Gemeente Amsterdam uitgevoerd door de KPMG. De kwartaalgesprekken die we met de gemeentelijke accounthouder voerden, verliepen in een prettige sfeer. Daarbij was steeds oog voor de aparte positie die De Opstap in het veld van de laag intensieve dagbesteding inneemt. Het bestuur besteedde met de docenten veel tijd aan de inkoopprocedure WMO 2017-2020 van de gemeente Amsterdam, welke procedure nog eens dunnetjes moest worden overgedaan na een door een organisatie tegen de gemeente aangespannen en gewonnen kort geding.

De HKZ-audit vond plaats in het najaar en De Opstap behield het certificaat. Met het oog op de audit legde de secretaris een organisatiebeoordeling 2016 aan het bestuur voor en werden de functieomschrijvingen van de drie docenten aangepast, zodanig dat de activiteiten voor het onderhoud van het kwaliteitssysteem bij de drie docenten zijn belegd.

In september voerde het bestuur functioneringsgesprekken met de 3 docenten afzonderlijk. De verslagen van de gesprekken werden na goedkeuring door de docenten en het bestuur ondertekend. Door het jaar heen vonden gesprekken plaats van het team met een door het bestuur aangetrokken coach/supervisor om het werken als team te verbeteren. Het bestuur besloot tot een lichte aanpassing van de uren van de docenten, welke werden vastgelegd in de arbeidscontracten.

In 2016 kwam het bestuur van De Opstap 9 maal bijeen. In de april vergadering werd de jaarrekening over 2015 vastgesteld en werd décharge verleend aan de penningmeester van het bestuur. Het boekjaar 2015 werd met een positief resultaat afgesloten. In de juni vergadering werd het inhoudelijk jaarverslag over 2015 vastgesteld. In november werd voor de tweede maal in het bestaan van De Opstap een tevredenheidsonderzoek gedaan onder de cursisten. De overgrote meerderheid van onze cliënten uitte tevredenheid over De Opstap, de inhoud van de lessen en over de docenten. Een enkele kritische kanttekening had betrekking op de groepsgrootte en de daardoor door enkele cursisten ervaren onveiligheid. Het aantal mensen dat zich bij De Opstap meldde nam in 2016 gestaag toe.

De complexe problematiek van onze cliënten vraagt er nu om over beleid na te denken, hoe de lessen zo in te richten, dat cursisten zich optimaal kunnen ontwikkelen. Uitbreiding met een extra dagdeel staat daarbij hoog op onze verlanglijst.

Het bestuur overlegde met de Waterheuvel over continuering van de samenwerkingsovereenkomst in 2016.

Het lustrumfeest n.a.v. het 35-jarig bestaan van De Opstap klonk als een klok. Een vol koffiehuis bij MK24 met glunderende gezichten, mooie speeches en een set kaarten met pareltjes uit de werken van de cursisten als lustrumgeschenk. Al met al konden we terugkijken op een mooi lustrumjaar. Er is veel bereikt met dank aan onze docenten, vrijwilligers en controller, zoals in dit verslag te lezen valt.

Namens het bestuur

Tineke van den Klinkenberg
Voorzitter

Visie De Opstap

De Opstap wil cliënten door middel van kunsteducatie leren om hun creatieve talenten en zichzelf te ontwikkelen waardoor zij(weer) tot maatschappelijke participatie kunnen komen.

De kracht van De Opstap schuilt erin dat de cursisten in de gelegenheid worden gesteld om 'minder patiënt te zijn' en 'meer burger te worden'. Dit is één van de uitkomsten van het onderzoek dat Wilma Boevink van het Trimbosinstituut in 1999 bij De Opstap uitvoerde. De Opstap heeft nog steeds binnen Amsterdam de unieke positie als veilige brugfunctie tussen ggz- instelling en maatschappij. Bij het 35-jarig jubileum op 24 november 2016 vertelde oprichtster Olla van Maasdijk hoe het oorspronkelijk plan voor een opstap binnen een niet-psychiatrische omgeving voor cliënten die regelmatig met terugval en opnames te maken hadden, vorm kreeg. Het bijstellen van de plannen om het financieel haalbaar te maken kostte een paar jaar.

In 1981 startte De Opstap binnen Cultureel Centrum de Meervaart in Amsterdam Osdorp. Een cultureel centrum met een theater, een bibliotheek en een buurtfunctie, waar veel vrijwilligers werkten, werd gezien als een goede inspirerende basis.

Door stil te staan bij de geschiedenis van De Opstap zijn er een aantal zaken die opvallen. De Opstap-formule, ontwikkeld en in praktijk gebracht vanaf 1981 staat nog steeds als een huis – als een veilig huis met ontwikkelingsmogelijkheden en perspectief. Kunst(educatie) blijkt een stevig fundament door de decennia heen, los van alle veranderingen binnen politiek en welzijn. Sterker nog - voor kunst lijkt een voortrekkersrol weggelegd als het gaat om persoonlijke ontwikkeling en meedoen binnen de maatschappij. In de laatste jaren heeft de positieve psychologie veel meer aandacht gekregen als herstel-ondersteunende aanpak binnen GGZ-instellingen. Deze aanpak is bij De Opstap al 35 jaar effectief in praktijk gebracht en heeft zijn vruchten afgeworpen bij de cursisten, die meer zelfvertrouwen ontwikkelen, doorstromen naar (vrijwilligers)werk en opleidingen.

De start met koffie en thee om even bij te praten, de persoonlijke aandacht zoals het nabellen bij afwezigheid en het vieren van verjaardagen en afscheid, de nabesprekingen om van en met elkaar te leren zijn belangrijke aspecten bij een cultuuromslag van zorg naar ontwikkeling en zelfbeschikking, zingeving en het functioneren binnen een nieuw netwerk. Het gegeven van aanwezig zijn in een niet therapeutische omgeving met andere cursisten is van groot belang en dient als oefenruimte bij de stap naar verder maatschappelijke participatie.

De cursisten waarderen dat de intakegesprekken, de RIS administratie en de evaluaties door de docenten worden gedaan. Deze 'korte lijnen' geven veiligheid, vertrouwen en perspectief.

Door het jaar heen zijn er verschillende gesprekken geweest met de gemeente. Uit de gesprekken sprak waardering van de gemeente voor de ontwikkelingsgerichte dagbesteding die De Opstap aan haar doelgroep biedt, in combinatie met extra aandacht voor commitment naast de kwaliteit en professionaliteit in de lessen. Dit benadrukte Sytske Tjeerdema, accounthouder bij de gemeente in haar speech bij het 35-jarig bestaan van De Opstap op 24 november 2016 in een overvol koffiehuis van MK24.

De gemeente Amsterdam heeft zich vanaf 1981 sterk gemaakt voor De Opstap met een jaarlijkse subsidie.

Zonder een bestuur, dat zich zo met verve, gedrevenheid, betrokkenheid en zorg voor het welzijn van de cursisten en docenten, en zicht op de realiteit sterk maakt, zou De Opstap niet zo ver zijn gekomen. De voorzitter van het bestuur, Tineke van den Klinkenberg vertelde dit niet zonder trots in haar speech.

Geschiedenis Stichting De Opstap

- 1981 opgericht als speciale cursus voor mensen met een psychiatrische achtergrond binnen stichting De Werkschuit te Amsterdam
- 2005 zelfstandige stichting binnen Stichting Kunstzinnige Vorming Amsterdam
- 2009 Samenwerking met Stichting Nieuwe werkvormen Amsterdam (SNWA)
- 2010 Samenwerking De Opstap en SNWA ontbonden
- 2011 tot eind 2014 Stichting De Opstap zelfstandig in samenwerking met HVO Querido als hoofdaannemer met betrekking tot AWBZ zaken
- 2012 De Opstap viert het 30-jarig bestaan met de uitgave van het kookboek "de Kunst van het Koken". Het eerste exemplaar wordt aan prinses Maxima aangeboden tijdens de Participatiemarkt in de Meervaart te Amsterdam.
- 2014 De Opstap wordt gegund in de aanbestedingen voor aanbieder laag intensieve dagbesteding en voldoet aan de eisen van het HKZ keurmerk
De Opstap heeft een samenwerkingsverband met de Waterheuvel
- 2015 De Opstap is de kleinste aanbieder laag intensieve dagbesteding in Amsterdam
- 2016 De Opstap bestaat 35 jaar!
De Opstap wordt gegund in de aanbestedingen voor dagbesteding tot aan 2020.

Resultaten 2016

Het cursusjaar bestond uit 46 weken, met 312 beschikbare dagdelen.

In januari waren er gemiddeld 89 cursisten en 90 in december.

Er was een wachtlijst die gedurende het jaar varieerde tot maximaal 9 cursisten.

Daarnaast heeft De Opstap een lijst met cursisten, die on hold staan door terugval, een intensieve behandeling of andere zaken. Ze staan tijdelijk op deze lijst totdat ze weer in kunnen stromen.

Capaciteit 2016

Uitgaande van een jaar van 46 weken met 7 dagdelen per week = 312 beschikbare dagdelen x 13 cursisten zijn er 4056 dagdelen te volgen.

Afgenomen dagdelen 2016

In 2016 zijn 3123 dagdelen afgenomen door de cursisten.

Dat is een aanwezigheid van 77%, uitgaande van 13 cursisten per groep.

Een les is in totaal 2,5 uur.

Naast de les van 2,5 uur besteedt de docent aandacht aan eventueel mailcontact met de cursist, vragen van de cursist, bellen of mailen bij afwezigheid, administratieve zaken en het regelmatig evalueren van de cursisten, wat wordt aangegeven door het gemeentelijke RIS systeem. De docenten houden regelmatig contact met de cursisten, die op de on hold lijst staan.

Cursisten, die voor de eerste maal voor een kennismakingsgesprek bij De Opstap komen krijgen de mogelijkheid om eerst tweemaal op proef te komen om te ervaren of De Opstap de juiste plek voor hen is. Na die tweemaal volgt de intake en het invoeren van alle gegevens in het gemeentelijk RIS systeem.

De Opstap	2014	2015	2016
Intakes	42	58	73
Instroom	30	35	53
Uitstroom	35	27	50
Aanwezigheid (bij 13 cursisten per groep)	niet beschikbaar	61,5%	77%

In- en uitstroom 2016

In 2016 waren er 73 intakes, waarvan er 53 cursisten geplaatst konden worden.

Er was een uitstroom van 50 cursisten in 2016, die doorstroomden naar (vrijwilligers)werk, een andere dagbesteding, een leer/werktraject, (vrijwilligers)werk, opleiding of door terugval, overlijden of verhuizing (buiten Amsterdam) of waarvoor De Opstap toch bij nader inzien niet de juiste plek was.

Aantallen sinds 2015 intrede in WMO

Sinds de implementatie van de dagbesteding binnen de WMO lijkt er meer toestroom en doorstroom van cursisten te ontstaan.

Aanbestedingen 2016

Het jaar 2016 was een zeer arbeidsintensief jaar voor De Opstap, met meedingen in de aanbestedingen voor dagbesteding binnen de WMO 2017 – 2021, het updaten van het HKZ keurmerk, een controle van de KPMG in opdracht van de gemeente Amsterdam, workshops geven op de Participatiemarkt en het vieren van het 35-jarig bestaan op 24 november. De Opstap en vele andere instellingen, die in juli de aanbestedingen hadden ingediend waren niet blij met een kort geding dat was aangespannen door de stichting Siriz tegen de gemeente Amsterdam. De gemeente werd hierdoor genoodzaakt om de ingediende aanvragen voor de aanbestedingen niet geldig te verklaren. Eind november was er een herkansing in de aanbestedingen en konden alle formulieren voor de aanbestedingen tussen het feestgedruis van het 35-jarig bestaan van De Opstap door, opnieuw ingediend worden. Bij deze laatste aanbestedingen waren er in totaal 117 partijen, die hun offertes hebben ingediend. Daarvan hebben 66 meegedongen in het perceel dagbesteding. 45 Partijen, waaronder De Opstap zijn daarin gegund. Vanaf juni 2017 gaat de aanbesteding 2017-2021 van start.

Het lustrum

Begin oktober waren de voorbereidingen voor het 35-jarig jubileum in volle gang. Elke cursist zocht zijn of haar mooiste werkstuk uit de eigen map. Deze werkstukken werden verzameld en gefotografeerd door fotograaf Mascha Hendriks. Willemijn Verhaar coördineerde alle praktische zaken. De foto's werden bewerkt tot ansichtkaart en gedrukt bij Drukkerij De Raddraaier. In de herfstvakantie corrigeerden Cora en Kaj de laatste drukproeven voordat de persen konden gaan draaien.

Een speciale feestelijke lustrumnieuwsbrief over de geschiedenis van De Opstap met een interview met Olla van Maasdijk, de oprichtster werd naar alle vrienden, cursisten en andere geïnteresseerden gestuurd.

Donderdagmiddag 24 november half drie: cursisten en docenten toverden de Opstapruimte en het koffiehuis om tot feestruimte. Om half vijf diende de eerste gast zich aan: oud bestuurslid Janneke Tigchelaar, steun en toeverlaat in de roerige tijden dat De Opstap een zelfstandige stichting werd.

Daarna stroomden de gasten binnen: alle generaties cursisten, bestuursleden en docenten. Heel bijzonder dat - op één na, de inmiddels overleden Anneke Hund - alle docenten van de afgelopen 35 jaar aanwezig waren.

Voor een wand vol feestelijk geschilderde tompoezen, moorkoppen, appel- en kwarkpunten vertelde de oprichtster van De Opstap Olla van Maasdijk over de eerste ideeën en hindernissen bij de plannen voor een eerste opstap. Door de

oorspronkelijke plannen bij te stellen is uiteindelijk De Opstap in 1981 opgericht binnen De Werkschuit in De Meervaart. Bijzonder is dat het oorspronkelijke idee achter De Opstap nog steeds gehandhaafd wordt.

Olla van Maasdijk en de accounthouder van de gemeente Sytske Tjeerdema kregen beiden een eerste set van alle 106 kunstkaarten feestelijk overhandigd.

Daarna werd het tijd voor ontmoetingen, gesprekken, het ophalen van herinneringen, het bewonderen van de expositie en de kunstkaarten van de pareltjes van de Opstapcursisten. Dit alles onder het genot van echte taartjes en een feestelijk glas prosecco en de lekkere hapjes van cateringbedrijf 'de Buren'.

Voor wie even rustig wilde zitten was er een optreden van Sebastiaan Hageman, in het Opstaplokaal met sfeervolle Flamenco gitaarmuziek.

Na afloop keken docenten en vrijwilligers moe maar zeer voldaan terug op een feest met ruim 125 gasten.

Samenwerking en doorverwijzingen

Net als vorig jaar had De Opstap een samenwerkingsverband met de Waterheuvel, Cordaan en HVO Querido.

Verwijzingen kwamen o.a. van GGZinGeest, het AMC, Arkin, het NPI, Molemann Tielens, het Antoni van Leeuwenhoek, Reade, het Sinaïcentrum, IPsy, de Viersprong en van huisartsen.

Door de lange wachtlijsten van sommige ggz-instellingen kon een aantal cliënten voorafgaand aan hun behandeling instromen om alvast structuur en stabiliteit te ervaren.

Public relations

Er zijn in 2016 vijf nieuwsbrieven rondgestuurd, waarvan in november een feestelijke jubileumbrief ter ere van het 35-jarig jubileum.

Standaard in de nieuwsbrieven staat een stukje over een cursist, die afscheid heeft genomen, (vrijwilligers)werk heeft, of een nieuw initiatief is gestart. Dat is vaker een mooi voorbeeld van cursisten, die een goede doorstroomplek hebben gevonden.

'Van Zorg naar zelfbeschikking, werken aan herstel, participatie en inclusie door middel van kunsteducatie' was de titel van een artikel in het themanummer van het tijdschrift voor vaktherapie. Auteur: Kaj Glasbergen

Naar aanleiding van het artikel heeft een collega beeldend kunstenaar/beeldend therapeut Angélique de Waard het plan opgevat om een pilot voor een Opstap te starten in de stad Groningen of Leeuwarden.

Op 1 december was er een interview van Jeannine van Dijk met Cora Mulder over De Opstap op Radio Signaal.

De reizende tentoonstelling

De reizende tentoonstelling heeft van april tot en met december bij het Mentrum op de eerste Constantijn Huygensstraat gehangen.

Bij HVO Querido is vanaf juli de expositie 'masterchef' te zien.

Solo- en duo-exposities van cursisten

Half december 2015 tot eind februari 2016 hing bij stichting Eiwerk het werk van Peter en Willemijn.

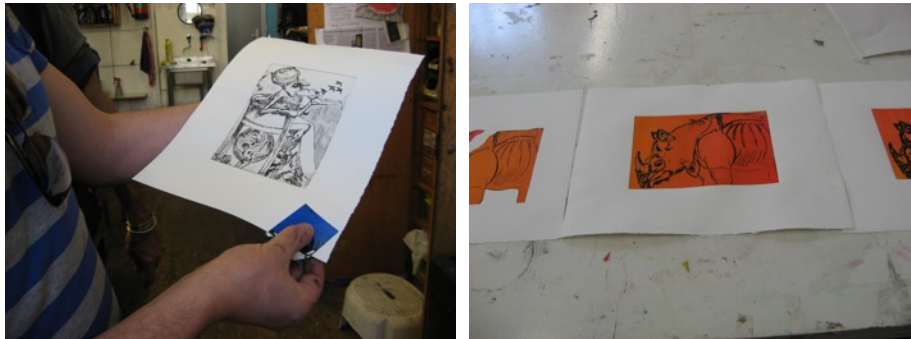
In de maanden februari en maart hing het werk van Marjo en Hanneke bij lunchroom De Buren op de Sarphatistraat.

Het werk van Marjo en Peter hing in mei en juni bij HVO Querido op de Ringdijk.

Lunchroom De Buren, onze vaste expositieplek in de Sarphatistraat is in 2016 gesloten en overgegaan in een cateringbedrijf bij Cordaan.

Gastlessen grafiekatelier Guus Glass

Thema dit jaar voor de etslessen waren de monstertjes van Jeroen Bosch. Schetsen werden overgebracht op de etsplaatjes en getekend met de speciale etspennen van Guus. Guus laat elk jaar de Opstapcursisten kennismaken met 'het magische optilmoment' als de ets helemaal ingeinkt en daarna 'afgeslagen' door de etspers rolt en je heel voorzichtig het vilt optilt om voor het eerst de afdruk in spiegelbeeld te bewonderen. In twee lessen worden er een aantal zwart/wit en kleuretsen afgedrukt.

MK24 en participatie

Vanuit de cursistengroep van De Opstap zijn er vier vrijwilligers werkzaam bij MK24. Zij verrichten werkzaamheden in het koffiehuis of conciërgewerk of onderhouden de tuin.

De Opstap en participatie

Vanuit de cursistengroep zijn er vrijwilligers actief binnen De Opstap.

Twee vrijwilligers houden de voorraad van de materialen op peil, ruimen de kasten op.

Vier vrijwilligers begeleiden cursisten in de vrije werkplaatsen.

Twee vrijwilligers zijn BHV'er voor De Opstap en MK24.

Een vrijwilliger helpt met de administratie en met de public relations, het onderhouden van de website en het organiseren van de 'reizende tentoonstelling'.

Eén vrijwilliger is chauffeur voor het rondbrengen van de 'reizende tentoonstelling'.

Cursistenmonitor 2016

In november zijn de formulieren voor de tweede cursistenmonitor uitgedeeld door de drie docenten in de 7 groepen met in totaal 90 cursisten. De ingevulde formulieren werden verzameld in een verzegelde box, die na een aantal weken aan bestuurslid Lex Hageman werd overhandigd. Lex heeft alle formulieren bekeken en de gegevens verzameld. In die tijd waren er volgens de aanwezigheidslijsten 67 van de 90 cursisten aanwezig. De respons was dus over het geheel aantal cursisten gemeten

62% en over de in die tijd aanwezige cursisten 83%. De respons is hoger dan de eerste cursistenmonitor 2015.

in 2015 zijn de formulieren van de cursistenmonitor(nulmeting) naar alle 77 cursisten gestuurd met een gefrankeerde retourenveloppe naar bestuurslid Peter Hoekstra. 61% is teruggestuurd en gerespondeerd.

Waarmee helpt De Opstap?

De meeste respondenten antwoordden sociaal en persoonlijk.

Een selectie uit de reacties:

Het is te leuk om te laten schieten

De Opstap helpt mij met alles

Grootste hulp

Structuur, discipline, ontspanning, routine, regelmaat, afleiding, goed gevoel,

Rust in hoofd

Ritme in de week

Veilige plek om creatief bezig te zijn, ontwikkelen creativiteit

Bevordert gevoel van eigenwaarde, mezelf zijn, meer zelfvertrouwen

Ontspannen door begeleiding

Mezelf creatief te kunnen en mogen uiten

Voelen dat je bij de maatschappij hoort, dat je mee mag doen

Ik voel me gewenst, ik mag er zijn

Ergens heen moeten, er op uit, onder mensen zijn, bezig zijn in een groep

Uitdaging

Tijd om uit jezelf iets moois te maken

Creatieve stimulans, ontwikkeling

Goed gevoel, afleiding

Reële verwachtingen

Waarderen kleine successen

Gezelligheid

Vanuit jezelf werken

Langere tijd aan een onderwerp werken, concentreren

Afspiegeling persoonlijke ontwikkeling en creatieve beperkingen

Positieve aandacht

Niet psychiatrisch

Onder mensen zijn, verschillende opdrachten, alles is fijn

Een paar kanttekeningen

20% vindt de groepen te groot. Dit waren ca 11 cursisten. Dat is meer dan in 2015
9% van de cursisten voelt zich niet veilig in de groepen (5 mensen?)

Tips en wensen van de cursisten

meer lessen op de donderdag en de vrijdag

Een meer gevarieerd cursuspakket

Meer reises

Meer verdieping

Meer workshops

Meer tijd om te werken, langere dagdelen, meer dagdelen

Langer open in vakanties

Stimuleer doorstroommogelijkheden na De Opstap

Vaker evalueren van de persoonlijke ontwikkeling

Stimuleren contact buiten cursus(museum?)

Meer PR om voortbestaan te garanderen

Minder lange nabespreking ivm vermoeidheid aan het einde van de les

Maak groepen niet te groot

De toekomst

De kinderziekten binnen het gemeentelijk administratiesysteem 'RIS' bleven een punt van aandacht en zorg voor de docenten. Aangezien er nog veel veranderingen en verbeteringen binnen het systeem door het jaar heen werden geïmplementeerd en er niet voldoende plaatsen waren binnen de RIS cursussen kostte dit de docenten onnodig veel tijd. De docenten hopen in 2017 een goede inhoudelijke cursus over het RIS systeem te kunnen volgen.

In 2016 kregen we te maken met onrust en onzekerheid in de cursistenpopulatie, doordat er meer toestroom was dan voorgaande jaren. Dit leidde tot vollere groepen dan voorheen. Dat is het gevolg van te weinig mogelijkheden voor doorstroming naar een vervolgplek, waar cursisten van De Opstap zich verder kunnen ontwikkelen. Dit tekort aan goede doorstroommogelijkheden voor onze cursisten blijft een punt van aandacht net als voorgaande jaren. Ook een punt van zorg waren de langere wachttijden voor aspirant- cursisten om in te kunnen stromen. De gemeente heeft als criterium voor de aanbieders van laagintensieve dagbesteding dat aanstaande cursisten niet langer dan drie weken op een wachtlijst hoeven te staan. In een aantal gevallen kon De Opstap in verband met te volle groepen niet aan deze criteria voldoen. Al meer dan tien jaar biedt De Opstap vijf dagdelen cursus en twee dagdelen vrije werkplaats. De docenten hebben het maximum aantal cursisten per dagdeel opgehoogd van twaalf naar dertien cursisten. Net als voorgaande jaren staat het uitbreiden met een extra dagdeel op het verlanglijstje.

Bestuur

Voorzitter: Tineke van den Klinkenberg

Penningmeester: Ton Jagt

Secretaris: Lex Hageman

Docententeam

Cornelie Bartlema, Kaj Glasbergen, Cora Mulder

Vrijwilligers

Brenda, Els, Liesbeth, Maoula

Minou, Peter, Saskia, Willemijn

Colofon

Jaarverslag 2016 Stichting De Opstap

Tekst: Kaj Glasbergen

Eindredactie: Cornelie Bartlema Tineke van den Klinkenberg,

Vormgeving: Robbert Reijers, Kaj Glasbergen

Foto's: Willemijn Verhaar, Kaj Glasbergen, Donald van den Heuvel

